

ОВЕРКОВСЬКИЙ Костянтин,
доктор філософії в галузі права, адвокат,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, майнові права на результати творчої діяльності, технології, торговельні марки та інші нематеріальні активи, становлять ключовий елемент сучасної економіки, визначаючи рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку держави. Водночас у період воєнного стану істотно зростають ризики їх неправомірного використання, втрати контролю над правами, ускладнення доказування порушень та фактичного припинення господарської діяльності правовласників.

24 лютого 2022 року відбулося повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України. Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 в Україні введено режим воєнного стану, іншими указами Президента України продовжено режим воєнного стану і до сьогодні.

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України створила безпрецедентні виклики для системи охорони прав інтелектуальної власності. Дослідження особливостей захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним, оскільки воно спрямоване на виявлення проблем правозастосування та обґрунтування необхідності удосконалення законодавчого регулювання з метою забезпечення належного рівня охорони майнових прав правовласників навіть в умовах надзвичайних викликів, пов'язаних із війною.

Як відмічається в літературі, «процес удосконалення законодавства щодо охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності під час війни є

незакінченим і потребує подальшого виявлення прогалин та їх усунення шляхом подальшого вивчення та покращення чинного законодавства» [1, с.136].

Законодавець вимушений був запровадити тимчасові правові механізми захисту інтересів правовласників в умовах воєнного стану.

Внаслідок збройної агресії проти України та введенням в Україні воєнного стану, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України» [2]. Зокрема, Закон передбачав особливості правового режиму охорони та захисту інтелектуальної власності під час воєнного стану, зупиняв перебіг процесуальних і реєстраційних строків, пов'язаних із набуттям та підтриманням прав інтелектуальної власності. Закон гарантував, що майнові права інтелектуальної власності не припиняються через пропуск строків і залишаються чинними до завершення воєнного стану. Після його припинення строки поновлюються, а суб'єктам надається додатковий 90-денний період для вчинення необхідних дій без штрафних санкцій. З одного боку, Закон забезпечував збереження прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану та запобігання їх втраті через пропуск строків, формуючи гарантії правової визначеності та стабільності для правовласників. З іншого боку, такі положення могли створювати правову невизначеність для контрагентів, які планують використання об'єктів інтелектуальної власності, а також ускладнювати оперативність правового обороту та реєстраційних процедур після завершення воєнного стану.

Як відмічається, «незважаючи на певні недоліки, вважаємо, що ухвалення цього закону є позитивним рішенням, спрямованим на забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та мінімізацію негативних наслідків запровадження воєнного стану в нашій країні» [3, с. 241].

Попри те, що воєнний стан в Україні триває, законодавець поступово переглядає спеціальні механізми регулювання у сфері інтелектуальної власності,

що свідчить про перехід до відновлення загального правового режиму цих відносин.

Зокрема, таким кроком є прийняття Закону України від 16 квітня 2025 року № 4362-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України" [4]. На підставі цього Закону втрачає чинність попередній Закон України "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України" від 1 квітня 2022 року № 2174-IX. Крім того, після набрання чинності законом відновлюється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною та набуттям прав інтелектуальної власності, які були зупинені під час дії попереднього воєнного закону, при цьому враховується вже минулий строк, але гарантується мінімальний додатковий період не менше 75 днів. Усі передбачені законом збори за дії щодо промислових зразків, торговельних марок, винаходів, географічних зазначень та сортів рослин сплачуються з урахуванням продовжених строків, а несплачені платежі можуть бути здійснені протягом 75 днів після набрання чинності законом без втрати прав. Також річні збори за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності, строк сплати яких припав на період дії попереднього воєнного регулювання, вважаються своєчасно сплаченими за умови їх погашення у 75-денний строк, інакше права припиняються з дати, встановленої загальними правилами. Аналогічно збір за продовження дії свідоцтва на торговельну марку може бути сплачений протягом 75 днів, після чого строк дії свідоцтва продовжується на 10 років від дати завершення попереднього строку.

Закон України від від 16 квітня 2025 року № 4362-IX з 31 травня 2025 року повністю відновив загальний порядок патентного діловодства. Для адаптації учасників ринку закон встановив перехідний період для виконання накопичених

зобов'язань, зокрема, щодо сплати зборів та подання необхідних матеріалів до УкрНОІВІ.

З урахуванням того, що воєнний стан в Україні триває і його тривалість є невизначеною, запропоноване регулювання виглядає недостатньо адаптивним до тривалих кризових умов, оскільки встановлення фіксованих строків і автоматичних наслідків може не повною мірою враховувати об'єктивні перешкоди для реалізації прав суб'єктами інтелектуальної власності. У зв'язку з цим виникає ризик надмірної формалізації правозастосування та потенційного звуження реальних гарантій захисту прав у період воєнного стану.

Еволюція законодавчого регулювання строків у сфері інтелектуальної власності під час воєнного стану відображає складний процес пошуку балансу між захистом інтересів правовласників в екстремальних умовах та необхідністю забезпечення стабільного функціонування правової системи.

Подальше вдосконалення законодавства має враховувати досвід правового регулювання в умовах воєнного стану та передбачати гнучкі механізми захисту прав інтелектуальної власності, здатні адаптуватися до екстраординарних обставин.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. О. Стан правової охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні під час війни. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 134–136. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2023.29.
2. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України : Закон України від 01 квіт. 2022 р. № 2174-IX. *Голос України*. 2022. 12 квіт. (№ 68). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення: 20.05.2026).
3. Комарницька І. І., Буцяк М. М. Захист прав інтелектуальної власності під час воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне*

правознавство». 2024. № 6. С. 238–242. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.37>.

4. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України" : Закон України від 16 квіт. 2025 р. № 4362-IX. *Голос України*. 2025. 1 трав. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4362-20#Text> (дата звернення: 20.05.2026).

ОВЕРКОВСЬКА Тетяна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Конституції України у статті 50 закріпила право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. При цьому, кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [1].

Основними ознаками права громадян на безпечне довкілля в юридичній літературі виокремлюються наступні: «1) право проживання в навколишньому середовищі, безпечному для здоров'я і життя людини; 2) право вимагати усунення різних перешкод при здійсненні цього права у встановленому законодавством порядку; 3) право на звернення у відповідні органи за захистом порушеного права з метою його поновлення (відновлення); 4) здійснення захисту порушеного права шляхом установлення державою певних правових гарантій» [2, с. 610]. Відтак – право на безпечне для життя і здоров'я довкілля